

W SIECI
NATURY

ILE ASPIRYNY JEST
W WIERZBIE

KRYMINOLOGIA
BEZ OFIAR?

OLSZTYN LIPIEC / SIERPIEŃ 2012 NR 7-8 / 155-156

WIADOMOŚCI

UNIwersYTECKIE

U
W
M

ISSN 1641 3199

WWW.UWM.EDU.PL

PROJEKT GRAFICZNY: RENATA DMUCH
na zdej. prof. Zoha Rzepecka z Instytutu Geodezji na Wydziale Geodezji i Gospodarki Przestrzennej

PRZEWODNIK PRZEZ LABIRYNT

Nasze baby pruskie (cz.5)

Historię przeważnie tworzą i opisują mężczyźni. Ale przecież nie byłoby ani świata, ani historii bez kobiet. W dziejach i kulturze Prus ich nie brakowało. Te najważniejsze przypomina dr Izabela Lewandowska.

Maria Zientara-Malewska

(1894-1984) – poetka, prozaik, publicystka, nauczycielka, zbieraczka folkloru warmińskiego. Urodziła się w Brąszwałdzie i tu ukończyła niemiecką szkołę podstawową. Języka polskiego uczyła się prywatnie u ks. Walentego Barczewskiego. Skończyła kurs dla pomocniczych sił nauczycielskich w Olsztynie oraz Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Krakowie (1926). Pracowała w „Gazecie Olsztyńskiej”, Polsko-Katolickim Towarzystwie Szkolnym na Warmii, działała w Towarzystwie Kobiet Polskich na Warmii i Związku Towarzystw Młodzieży w Prusach Wschodnich. W okresie międzywojennym organizowała przedszkola dla mniejszości polskiej w Prusach Wschodnich w Giętrzwaldzie, Unieszewie, Nowej Kaletce i Chaberkowie. Była nauczycielką szkoły polskiej w Chaberkowie i Wielkim Buczku na Ziemi Złotowskiej, następnie pracowała w Berlinie, w szkołach w Złotowie oraz Nowym Kramsku. Brała udział w Kongresie Polaków w Berlinie w 1938 r. We wrześniu 1939 r. została aresztowana i uwięziona w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück. Po paru miesiącach zwolniono ją pod nadzorem gestapo do Brąszwałdu.

Po II wojnie światowej czynnie włączyła się w pracę oświatową, początkowo w Wydziale Oświaty Pełnomocnika Rządu RP na Okręg Mazurski. W 1945 r. weszła w skład Polskiego Komitetu Narodowościowego w Olsztynie, w 1946 została członkiem i następnie przewodniczącą Sekcji Kobiet Wojewódzkiego Zarządu PSL oraz członkiem Instytutu Mazurskiego w Olsztynie. W 1947 roku wzięła ślub z Ottonem Malewskim i zaczęła używać nazwiska Zientara-Malewska. W okresie nasilonej presji stalinowskiej zwolniono ją z pracy w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Olsztynie. Zajęła się więc zbieraniem warmińskiego folkloru dla Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Organizowała dodatek do „Słowa Powszechnego” – „Słowo na Warmii i Mazurach”, występowała z zespołem „Żywe słowo”, była kierownikiem literackim Zespołu Pieśni i Tańca „Olsztyn”. Brała udział w licznych spotkaniach autorskich w Olsztynie i kraju.

Zasłynęła głównie jako poetka warmińska, która od 1920 r. chwaliła Warmię i Mazury opisując jej historię, piękno krajobrazu, zabytki, a także poświęcając wiele wierszy Bogu. Wydawała też opowiadania i legendy, np. *Legendy dwóch rzek* (1955), *Baśnie nad Lyny* (1970), *O różnych kłobukach, skarbach i zaklętych zamkach* (2008). W sumie opublikowała 21 książek, kilka pieśni (*Kolęda warmijska* z muzyką Feliksa Nowowiejskiego; *Kohysanka warmińska* z muzyką Romualda Twardowskiego) i wspomnienia: *Śladami twardej drogi* (1966), *Wspomnienia nauczycielki spod znaku Rodła* (1985).

Do dnia dzisiejszego pamięć o Marii Zientarze-Malewskiej nie ustala. Wręcz przeciwnie – wraz z ożywieniem idei regionalnych organizuje się jej imieniem konkursy krasomówcze oraz spotkania z poezją religijną, o poetce nakręcono kilka filmów dokumentalnych, a dzisiaj na spotkaniu z młodzieżą chodzi jej bratanica Maria Zientara-Surynowicz, która jest także spadkobierczynią spuścizny Zientary-Malewskiej. W 1989 r. w Brąszwałdzie na budynku starej szkoły podstawowej odsłonięto tablicę pamiątkową, a w 1994 r. utworzono tam Izbę Pamięci

Marii Zientary-Malewskiej, do którego prowadzi turystyczny szlak pieszy. W tym samym roku nazwano jej imieniem ulicę w Olsztynie, przy której wiele lat mieszkała. Ulicę ma także Kętrzyn, Iława, Działdowo i Ostróda. Liczne szkoły podstawowe i gimnazja w regionie wybrały sobie Marię Zientarę-Malewską za patronkę (np. Olsztyn, Kętrzyn, Barty, Barcikowo).

Eugenia Śnieżko-Szafnagłowa (na zdj.)

(1897-1981) – aktorka, tancerka, reżyser teatralny, przez 35 lat związana z Teatrem im. Stefana Jaracza w Olsztynie. Urodziła się w Kielcach, ukończyła szkołę tańca w Warszawie, a następnie występowała w Lublinie, Radomiu, Warszawie, Kaliszu oraz w Teatrze „Lutnia” w Wilnie. Po zawarciu małżeństwa z Henrykiem Szafnagłem (1925) zrezygnowała z występów, ale powróciła na scenę w roku 1939. Po wojnie zatrzymała się w Toruniu, skąd wraz z grupą aktorów przyjechała do Olsztyna, gdzie pozostała do końca życia.

Aktorka zagrała w Olsztynie ponad 113 ról teatralnych, w tym główną rolę w pierwszym przedstawieniu *Moralność pani Dulskiej* G. Zapolskiej. Na scenie w Olsztynie występowała z wybitnymi polskimi aktorami, m.in. Ludwikiem Solskim w *Panu Jowialskim* jako Szambelanowa (1949), Mieczysławą Ćwiklińską w *Moralności pani Dulskiej* jako Juliasiewiczowa. Ważniejszymi rolami aktorki były: pani Warren w *Profesji pani Warren* B. Shawa, Michasia w *Pannie Maliczewskiej* G. Zapolskiej, Rebece Nurse w *Czarownicach z Salem* A. Millera, Aurelii w *Wariatce z Chaillot* J. Giraudoux, Gospodyni w *Weselu* S. Wyspiańskiego. Zagrała też w filmie *Dancing w kwatery Hitlera* (1968).

Jako reżyser stworzyła *Śpiącą królową* S. Płonki (1957), *Zaczarowaną złotówkę* H. Bychowskiej (1959), *Tajemnicę starej wierzby* I. Sikiryckiego, R. Sykały (1960), *Czerwone pantofelki* H. Ch. Andersena (1962).

Była doceniana za życia. Otrzymała wiele odznaczeń i nagród, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1955), Złotą Odznakę Honorową „Zasłużonym dla Warmii Mazur” (1960), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1970), Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974).

www.izabela-lewandowska.pl

Opr.
Izabela
Lewandowska

Olsztyńskie Dni Nauki i Sztuki – 26-28.09.2012

więcej: <http://odn.uwm.edu.pl/>